

Digital Literacy

โดย นางน้ำใจ ชมภูมิ่ง

นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เข้าใจถึงทักษะความเข้าใจและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
2. เพื่อให้เข้าใจถึง การสื่อสาร และความปลอดภัยยุคดิจิทัล
3. เพื่อให้เข้าใจแนวปฏิบัติในสังคมดิจิทัล ปัญหาสุขภาพ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สรุปเนื้อหา

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากยุค Analog ไปสู่ยุค Digital และยุค Robotic จึงทำให้เทคโนโลยีดิจิทัลมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน ภาครัฐซึ่งเป็นแกนหลักของการพัฒนาประเทศ จึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิด culture shock เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยี และเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม เช่น การสูญเสียความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การโจรกรรมข้อมูล การโจมตีทางไซเบอร์ เป็นต้น

Digital literacy หรือทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานที่จะเป็นตัวช่วยสำคัญในการปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่นในลักษณะ “ทำน้อย ได้มาก” หรือ “Work less but get more impact” และช่วยสร้างคุณค่า (Value Co-creation) และความคุ้มค่าในการดำเนินงาน (Economy of Scale) เพื่อการก้าวไปสู่การเป็นประเทศไทย ๔.๐ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือช่วยให้ข้าราชการ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อให้ได้รับโอกาสการทำงานที่ดีและเติบโตก้าวหน้าในอาชีพ (Learn and Growth) ด้วย

ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ๙ ด้านของสำนักงาน ก.พ. ได้แก่

๑. การใช้คอมพิวเตอร์
๒. การใช้อินเทอร์เน็ต
๓. การใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัย
๔. การใช้โปรแกรมการนำเสนองาน
๕. การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ
๖. การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ
๗. การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์
๘. การใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล
๙. การใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงและปลอดภัย

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้ให้คำนิยามการเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) ไว้ว่า การมีสมรรถนะในการใช้ข้อมูลเพื่อสื่อสารในสังคมดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการเข้าใจดิจิทัล ที่ทำให้เกิดความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ความเข้าใจสารสนเทศและสามารถประเมินสื่อดิจิทัล เพื่อสามารถนำไปสู่กระบวนการ

ตัดสินใจ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงสามารถผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่าน เครื่องมือดิจิทัลได้ ประกอบด้วย ๙ รายวิชา ได้แก่

๑. สิทธิและความรับผิดชอบยุคดิจิทัล (Digital Right)

เรียนรู้สิทธิของพลเมืองดิจิทัลและเข้าใจความรับผิดชอบในโลกออนไลน์ในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงและไม่ถูกเลือกปฏิบัติ สิทธิในการชุมนุมและการสมาคม ออนไลน์ สิทธิในความเป็นส่วนตัว และในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูล จริยธรรม คอมพิวเตอร์ ความรับผิดชอบในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีมารยาท ความรับผิดชอบในการใช้ และอ้างอิง ผลงานของผู้อื่น ความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎหมาย ความรับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัย ออนไลน์ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเอง และความ รับผิดชอบในการใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

๒. การเข้าถึงดิจิทัล (Digital Access)

เรียนรู้พื้นฐานหลักการของข้อมูล และสารสนเทศ ระบบอินเทอร์เน็ต สามารถใช้เครื่องมือเชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ต สามารถค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ตได้ สามารถใช้โปรแกรมค้นหา (Search Engine) ในการค้นหา ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำและตรงตามความต้องการ สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ตามจริยธรรม สามารถบันทึก จัดเก็บและค้นคืนข้อมูลและสารสนเทศได้ การเข้าถึงสื่อดิจิทัลนั้นสามารถแบ่ง ออกเป็น ๒ หัวข้อหลัก คือด้านการเชื่อมต่อ และด้านบริการ การเชื่อมต่อ ประกอบไปด้วย อินเทอร์เน็ตตาม สาย เช่น อินเทอร์เน็ตตามสายโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตตามสายไฟเบอร์อินเทอร์เน็ตไร้สาย อย่างววยฟาย หรืออินเทอร์เน็ตบนโทรศัพท์มือถือ บลูทูธ และระบบระบุพิกัด เป็นต้น ด้านบริการ ที่สามารถสื่อออกมาทั้งใน รูปแบบตัวอักษร ภาพ เสียง เช่น เสียงดิจิทัล การสตรีมมิ่งเพลง ออนไลน์วิดีโอดิจิทัล การถ่ายทอดสด ทางออนไลน์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ระบบส่งข้อความทันที การโทรทาง อินเทอร์เน็ต การประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ รวมไปถึงการค้นหาข้อมูลและสถานที่ในอินเทอร์เน็ต

๓. การสื่อสารยุคดิจิทัล (Digital Communication)

เรียนรู้หลักการสำคัญของการสื่อสาร การสื่อสารยุคดิจิทัลหรือการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ เพื่อ สามารถแยกแยะพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ใช้วิจารณ์การสื่อสารยุคดิจิทัล ปัจจุบันมีรูปแบบการสื่อสารที่ หลากหลายและรวดเร็วกว่าในอดีตมาก การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้งานที่ง่ายขึ้น ทำให้เป็นที่นิยม สื่อสารกันผ่านทางออนไลน์เพราะมีประสิทธิภาพ และตัวเลือกที่มากกว่ารวมถึงเรียนรู้การรับมือปัญหาการ สื่อสารยุคดิจิทัล ได้แก่ การจัดการสารที่ผิดกฎหมายและผิดจริยธรรมในยุคดิจิทัล การพูดคุยกับคนแปลก หน้านบนโลกออนไลน์ การรับมือกับเหตุการณ์ที่มีความอคติทางโลกออนไลน์ ผู้ประทุษวาจา และผู้ใช้ตลกราะ วิบัติ

๔. ความปลอดภัยยุคดิจิทัล (Digital Safety)

เรียนรู้ความรู้พื้นฐานทั่วไปของความปลอดภัยที่มาจากผู้ไม่ประสงค์ดีในโลกอินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคม ออนไลน์ ได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย เพื่อการหลีกเลี่ยงภัยคุกคาม และ รับมือกับภัยอันตรายในยุคดิจิทัล

ความเป็นส่วนตัวทางดิจิทัล (Digital Privacy) คือสิทธิการปกป้องข้อมูลความเป็นส่วนตัวในโลกออนไลน์ของ ผู้ใช้งานที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่นจะนำไปจัดเก็บนำไปใช้ประโยชน์หรือนำข้อมูลนั้นไปเผยแพร่ ในปัจจุบันประเด็น ด้านความเป็นส่วนตัวถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ประชาชนเริ่มให้ความสำคัญเนื่องจากข้อมูลที่สามารถระบุถึงตัวตนและ ความเป็นส่วนตัวโดยข้อมูลส่วนบุคคลสามารถถูกนำไปใช้ได้หลายมิติ ตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นชัดเจนนั่นคือ บริษัท บัตรเครดิตจะใช้ข้อมูลส่วนบุคคลในการยืนยันตัวตนเราในการทำธุรกรรมผ่านทางโทรศัพท์ เป็นต้น

นอกเหนือจากนี้บริษัทที่ผลิตสินค้าและเจ้าของบริการยังสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทำการตลาดในการนำเสนอสินค้าและบริการให้กับประชาชนได้ ซึ่งทำให้เกิดความเสี่ยงที่ข้อมูลส่วนบุคคลจะถูกขโมยหรือนำไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

๕. การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy)

เรียนรู้หลักการพื้นฐานของสื่อและผู้ให้บริการสื่อ แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ การวิเคราะห์ วิพากษ์ ตีความหมาย ประเมินผล สรุปผล แยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ประเมินคุณค่าของสื่อและสารสนเทศ การรู้เท่าทันข่าวปลอม (Fake News) และรู้เท่าทันโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) รวมถึงการจัดการสื่อและสารสนเทศเบื้องต้น ได้แก่ เอกสาร เสียงบันทึก ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวได้ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละวันได้รับข้อมูล มากมายมหาศาล บางเรื่องเป็นเรื่องจริง บางเรื่องไม่ใช่เรื่องจริง และในบางครั้ง ก็อาจตกเป็นเหยื่อจากการได้รับข่าวสาร ที่ไม่ได้กลั่นกรอง ส่งผลลัพธ์ในระดับที่ต่างกัน เช่น บางข่าวอาจส่งผลลัพธ์ที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิต หรือทรัพย์สิน แต่บางข่าวก็อาจส่งผลกระทบต่อชีวิตได้

๖. แนวปฏิบัติในสังคมดิจิทัล (Digital Etiquette)

เรียนรู้มารยาทการใช้อินเทอร์เน็ต มารยาทการใช้โทรศัพท์ในพื้นที่สาธารณะ และการเอาใจใส่ผู้อื่น เพื่อสามารถใช้งานอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามกาลเทศะ รวมถึงเข้าใจอารมณ์ ความอ่อนไหวของบุคคลหรือสังคมบนโลกออนไลน์ได้

แนวทางปฏิบัติเมื่อเกิดการรังแกในโลกไซเบอร์

- บอกนักเลงคนนั้นให้หยุดทันที ต้องบอกให้ชัดเจนและหนักแน่น
- ถ้ารู้ว่านักเลงอยู่ที่ไหน อาจส่งจดหมายไปที่อยู่เพื่อเตือน
- ถ้านักเลงเป็นคนที่รู้จักกัน เช่น เพื่อนของลูก อาจแจ้งกับอาจารย์ที่โรงเรียนให้ช่วยเหลือด้วย
- รายงานพฤติกรรมรังแกต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- รายงานไปยังหน่วยงานที่ดูแลความเรียบร้อยของโลกออนไลน์หรือบริษัทให้บริการทางโทรศัพท์
- เซฟข้อความที่เป็นการรังแกเอาไว้เพื่อเป็นหลักฐานงบล็อกไม่รับข้อความจากนักเลงคนนั้น

๗. สุขภาพดียุคดิจิทัล (Digital Health)

เรียนรู้อันตรายและผลกระทบด้านสุขภาพในแง่มุมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต โรคที่เกิดขึ้น รวมถึงความสัมพันธ์และผลกระทบต่อเยาวชน การใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อดิจิทัล เพื่อป้องกัน หลีกเลี่ยง ลดผลกระทบ จนถึงวิธีการรักษา เบื้องต้น ทั้งต่อตนเอง และคนใกล้ตัว เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในยุคดิจิทัลได้

๘. ดิจิทัลคอมเมิร์ซ (Digital Commerce)

เรียนรู้ความรู้พื้นฐานทั่วไปของดิจิทัลคอมเมิร์ซ ได้แก่ นิยามความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญ ลักษณะ กระบวนการ และรูปแบบการซื้อขายสินค้าในดิจิทัลคอมเมิร์ซ สามารถซื้อขายสินค้าในดิจิทัลคอมเมิร์ซได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย จัดการแก้ปัญหา จากการซื้อขายสินค้าได้ และสามารถสร้างร้านค้าขายสินค้า และขายสินค้าในดิจิทัล คอมเมิร์ซได้เบื้องต้น รวมถึงเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวกับดิจิทัลคอมเมิร์ซเบื้องต้น

๙. กฎหมายดิจิทัล (Digital Law)

เรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ดิจิทัล เพื่อให้ระบุได้ว่าการกระทำใดเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดิจิทัล ทราบถึง โทษของการกระทำความผิด มีแนวทางป้องกันการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ดิจิทัล

การนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน

๑. เข้าใจการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้การร่วมงานกับผู้อื่นง่ายขึ้น
๒. สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
๓. เพิ่มคุณสมบัติให้กับตนเองด้วยความสามารถทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์
๔. เสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการพัฒนาตนเองด้านการใช้เทคโนโลยี และเตรียมพร้อมสำหรับเทคโนโลยีที่พัฒนาต่อไปในอนาคต

ประโยชน์ที่ได้รับ

- **ต่อตนเอง** ทำงานได้รวดเร็วลดข้อผิดพลาดและมีความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น สามารถระบุทางเลือกและตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถบริหารจัดการงานและเวลาได้ดีมากขึ้น และช่วยสร้างสมดุลในชีวิตและการทำงาน มีเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้และเติบโตอย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร หรือบริการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตได้มากขึ้น
- **ต่อองค์กร** หน่วยงานได้รับการยอมรับว่ามีความทันสมัย เปิดกว้าง และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งจะช่วยดึงดูดและรักษาคนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพสูง มาทำงานกับองค์กรด้วย หน่วยงานได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจ จากประชาชนและผู้รับบริการมากขึ้น คนในองค์กรสามารถใช้ศักยภาพในการทำงานที่มีมูลค่าสูง (High Value Job) มากขึ้น กระบวนการทำงานและการสื่อสารขององค์กร กระชับขึ้น คล่องตัวมากขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น หน่วยงานสามารถประหยัดทรัพยากร (งบประมาณและกำลังคน) ในการดำเนินงานได้มากขึ้น
- **ต่อสาธารณะ** การเรียนรู้และเข้าใจถึงสิทธิและความรับผิดชอบในยุคดิจิทัลมีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองที่ดีและการสร้างสังคมที่ดีในเวลาเดียวกัน พลเมืองดิจิทัลที่เข้มแข็งคือพลเมืองที่เข้าใจสิทธิดิจิทัลขั้นพื้นฐาน ปกป้องสิทธิให้กับตนเองและพลเมืองคนอื่น รวมถึงเรียกร้องให้รัฐสร้างเงื่อนไข เช่น การออกกฎหมาย การกำหนดนโยบาย ที่ช่วยการันตีสิทธิเหล่านั้น นอกจากนี้ พลเมืองดิจิทัลที่ดียังต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รวมถึงมีจริยธรรมและเคารพกฎหมาย เพื่อร่วมสร้างสรรค์สังคมออนไลน์และออฟไลน์ที่ดีร่วมกัน

แหล่งที่มา

หลักสูตร : Digital Literacy

บรรยายโดย : รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ เกียรติสิน หัวหน้ากลุ่มสาขาวิชาการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ

สถาบัน/หน่วยงาน/ระบบ : คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รูปแบบหลักสูตร : OCSC Learning Space

ช่วงเวลาฝึกอบรม : ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๗